

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
2η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση Μεταδιδακτορικών Ερευνητών/τριών

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: Βυζαντινό Αγροτικό Τοπίο στις δύο πλευρές του Αιγαίου: Ανάλυση του ιστορικού τοπίου της Μεσσήνης στην Πελοπόννησο (GR) και του Αμορίου στη Μικρά Ασία (TR)

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Νίκος Τσιβίκης

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: BALAA-Το Βυζαντινό Αγροτικό Τοπίο στις δύο πλευρές του Αιγαίου

Επιστημονική Περιοχή: Ανθρωπιστικές Επιστήμες

Φορέας Προέλευσης και Χώρα: Ρωμαϊκό-Γερμανικό Κεντρικό Μουσείο – Ερευνητικό Ινστιτούτο Αρχαιολογίας Leibniz, Μάιντς-Γερμανία

Φορέας Υποδοχής: Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών - Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας

Συνεργαζόμενοι Φορείς: Πανεπιστήμιο Anadolu, Eskişehir και Εταιρεία Μεσσηνιακών Αρχαιολογικών Σπουδών

Ιστοσελίδα προβολής του Έργου: <http://balaa.ims.forth.gr>

Ποσό Χρηματοδότησης: €135.000

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 36 μήνες

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου: *BALAA- Το Βυζαντινό Αγροτικό Τοπίο στις δύο πλευρές του Αιγαίου*

Η Μεσσήνη στην Πελοπόννησο και το Αμόριο στη Μικρά Ασία αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα τα μεσόγεια χαρακτηριστικά του τοπίου των δύο μεγάλων γεωγραφικών ζωνών που αποτέλεσαν ιστορικά τον πυρήνα του μεσαιωνικού Βυζαντινού κράτους μετά τον 7ο αιώνα μ.Χ.: την Ελληνική και τη Μικρασιατική χερσόνησο. Οι δύο οικισμοί ακολουθούν αντίστροφες πορείες εξέλιξης στον χρόνο που με διαφορετικά χαρακτηριστικά φωτίζουν κοινές ιστορικές διαδικασίες της βυζαντινής κοινωνίας. Η Μεσσήνη από σημαντική πόλη της Ύστερης Αρχαιότητας μετά την κρίση του 7ου αι. εξελίσσεται σε αγροτική μεσαιωνική κωμόπολη. Το Αμόριο από μια μικρή επαρχιακή πόλη της Πρώιμης περιόδου εξαιτίας της ίδιας κρίσης μεταμορφώνεται μετά τον 7ο αι. σε έδρα της στρατιωτικής και πολιτικής διοίκησης και περιφερειακό κέντρο.

Σκοπός του προγράμματος είναι να μελετήσει μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης το σύνολο των στοιχείων που μπορούν να ανασυνθέσουν το αγροτικό τοπίο, τις αγροτικές πρακτικές και τους τρόπους συνάρθρωσης αγροτικού τοπίου και «άστεως» κατά τη βυζαντινή περίοδο. Τα εργαλεία που επιλέγονται συνδυάζουν καινοτόμες μεθοδολογίες ανάλυσης ιστορικού τοπίου και περιβαλλοντικής ιστορίας με παραδοσιακές ιστορικές και αρχαιολογικές προσεγγίσεις. Συγκεκριμένα: 1) ο αγροτικός χώρος που περιβάλλει άμεσα τους οικισμούς θα αναλυθεί μέσω του Χαρακτηρισμού Ιστορικού Τοπίου, Ανάστροφης Ανάλυσης Τοπίου, και Γεωγραφικών Χωρικών Συστημάτων. 2) θα μελετηθεί το παλαιοκλίμα και οι αλλαγές του σε Πελοπόννησο και κεντρική Μικρά Ασία, 3) θα εξετασθούν οι αρχαιολογικές μαρτυρίες για την αγροτική ζωή από τις σχετικές ανασκαφές, και 4) θα μελετηθούν τέλος οι ιστορικές πηγές που αναφέρονται στην αγροτική ζωή και παραγωγή την περίοδο από τον 7ο ως τον 12ο αι. σε αναφορά με τις δύο περιοχές ενδιαφέροντος.

Μέσα από τις δύο αυτές μελέτες περίπτωσης το πρόγραμμα φιλοδοξεί σε μια ολοκληρωμένη συστηματική συγκριτική αρχαιολογική μελέτη του βυζαντινού αγροτικού τοπίου και των ιστορικών και περιβαλλοντικών συνθηκών που συνετέλεσαν στην διαμόρφωση του.

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου *BALAA- Το Βυζαντινό Αγροτικό Τοπίο στις δύο πλευρές του Αιγαίου*

Η ανάλυση του ιστορικού τοπίου έχει συντελέσει σημαντικά στην μελέτη των μεσαιωνικών οικισμών και της αγροτικής τους ενδοχώρας τις τελευταίες δεκαετίες σε μεγάλο μέρος της Δυτικής και Κεντρικής Εύρωπης. Τα τελευταία χρόνια η χρήση τέτοιων εργαλείων έχει κάνει την εμφάνιση της στη μελέτη και του Βυζαντίου, όπου μέσα από εξειδικευμένες μελέτες έχουμε επιτύχει μια εκ νέου κατανόηση του Βυζαντινού τοπίου.

Το ερευνητικό έργο BALAA για την κατανόηση της σχέσης του Βυζαντινού ανθρώπου με το αγροτικό τοπίο που τον περιέβαλε εφαρμόζει καινοτόμα εργαλεία μελέτης του τοπίου όπως η Ανάλυση Ιστορικού Τοπίου, η εφαρμογή Πολλαπλών Γεωχωρικών Συστημάτων, η ανάλυση δορυφορικών και εναέριων φωτογραφικών λήψεων. Αλλά ακόμη μεγαλύτερη σημασία έχει η ολιστική προσέγγιση και ο συνδυασμός των παραπάνω με την παραδοσιακή μελέτη των αρχαιολογικών δεδομένων που προέρχονται από τις συστηματικές ανασκαφές της Μεσσήνης και του Αμορίου, αλλά και με τις ιστορικές πληροφορίες που θα αποδελτιωθούν ειδικά για το πρόγραμμα. Η μελέτη του τοπίου αλλά και των ευρημάτων στο BALAA γίνεται κάτω από το πρίσμα των νέων περιβαλλοντικών δεδομένων τα οποία εντάσσονται μέσα από ειδική έρευνα.

Τέλος το έργο BALAA στηρίζεται στην συγκριτική μελέτη υλικών προερχόμενων από διαφορετικές χώρες και γεωγραφικές ζώνες συνδυάζοντας υλικό από την Ελλάδα και την Τουρκία. Τί πραγματικά σήμαινε το γεγονός ότι οι δύο αυτές μακρινές περιοχές, η Πελοπόννησος και η Κεντρική Μικρά Ασία, βρίσκονταν κάτω από την ενιαία Βυζαντινή κρατική διοίκηση της Κωνσταντινούπολης; Πώς οι άνθρωποι της γης βίωναν αυτή την σχέση και πώς καθόριζε τους τρόπους που εκμεταλλεύονταν τη γη και οργάνωναν την παραγωγή τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του Ερευνητικού Έργου BALAA-Το Βυζαντινό Αγροτικό Τοπίο στις δύο πλευρές του Αιγαίου

Το ερευνητικό έργο BALAA συμβάλει ουσιαστικά και καθοριστικά στην κατανόηση του Βυζαντινού αγροτικού τοπίου ως κάτι περισσότερο από ένα άδειο αγροτοβουκολικό σκηνικό στο οποίο απλά ενοικούν οι άνθρωποι, αλλά την αναδιατυπώνει ως ένα καθοριστικό και ενεργητικό παράγοντα που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος. Με τον τρόπο αυτό μέσα από το πρόγραμμα διαμορφώνουμε μια ολιστική μεθοδολογία για την προσέγγιση του αγροτικού τοπίου που θα είναι οδηγός και για άλλες παρόμοιες μελλοντικές ερευνητικές απόπειρες.

Μέσα από το BALAA θα παραχθούν μια σειρά από επιστημονικές μελέτες για τον αγροτικό χώρο και τον υλικό πολιτισμό του Αμορίου και της Μεσσήνης, με άξονα την μεταξύ τους σχέση. Παράλληλα θα δημιουργηθούν βάσεις δεδομένων με την ανάλυση του αγροτικού τοπίου των δύο θέσεων, την κατανομή των αγρών σήμερα αλλά και ιστορικά, χαρακτηριστικά δείγματα υλικού πολιτισμού που σχετίζεται με την αγροτική παραγωγή και στις δύο θέσεις (εργαλεία και κατασκευές), τις ιστορικές πληροφορίες για τον αγροτικό βίο στις περιοχές γύρω από τις θέσεις, αλλά και μια καταγραφή των αρχαιοπεριβαλλοντικών δεδομένων που σχετίζονται την περίοδο από τον 7ο ως τον 12ο αι. στις περιοχές ενδιαφέροντος. Τα υλικά αυτά θα διατεθούν ηλεκτρονικά στο διαδίκτυο για χρήση από μελετητές και το ευρύ κοινό μέσα από πλατφόρμα ελεύθερης πρόσβασης.

Το πιο καθοριστικό όμως ίσως είναι ότι το πρόγραμμα BALAA επιχειρεί για πρώτη φορά να αναγνωρίσει τα χαρακτηριστικά του μεσαιωνικού Βυζαντινού αγρού/χωραφιού ως κάτι διακριτό από τα Ρωμαϊκά και Ελληνιστικά προηγούμενά του και να δημιουργήσει τα εργαλεία που θα επιτρέψουν την συστηματική μελέτη του δίπλα σε συνεχώς διευρούμενες μελέτες ανάλογων φαινομένων για την υπόλοιπη μεσαιωνική Ευρώπη.

Η σημασία της χρηματοδότησης

Η σημασία της χρηματοδότησης του ΕΛΙΔΕΚ είναι μεγάλη καθώς επιτρέπει για πρώτη φορά στην Ελλάδα σε ανεξάρτητα ερευνητικά προγράμματα με επικεφαλής νέους στον χώρο επιστήμονες να εφαρμόσουν καινοτόμες και πρωτοποριακές ιδέες. Το ύψος της χρηματοδότησης είναι σημαντικό καθώς επιτρέπει την δημιουργία και λειτουργία μιας ερευνητικής ομάδας με πολυετή στόχευση που ξεπερνούν τους περιορισμούς της ατομικής έρευνας. Με την χρηματοδότηση του ΕΛΙΔΕΚ μπόρεσα να υλοποιήσω μια ερευνητική πρόταση σε ένα ελληνικό ερευνητικό ινστιτούτο που στην σύλληψη της ήταν δυνατόν να γίνει παλιότερα μόνο βασισμένη σε χρηματοδοτικά σχήματα του εξωτερικού. Πιστεύω ότι είναι ένα μεγάλο βήμα για όλους τους μεταδιδακτορικούς ερευνητές που καλούνται να εκτελέσουν ένα έργο του ΕΛΙΔΕΚ στην πορεία τους για μια μόνιμη ερευνητική ή διδακτική θέση στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr